

A solid black circle is centered on the page, containing white text.

ANUARI 11
MEMÒRIA ANUAL
DE L'ASSOCIACIÓ
CULTURAL SANT
FRUCTUÓS

Edita // Associació Cultural Sant Fructuós.

Disseny i maquetació // Gerard Juan / möla!

Impressió // Sugrañes Editors, S.A

Direcció de la publicació // Míriam Ramon Mas.

Col·laboradors // Josep Maria Brull Alabart, Joaquim Galià Romaní, Marisa Jiménez Buedo, John López, Tito Marín Maestro, Jesús Martínez Casanelles, Lluís Maria Moncunill Cirac, Jordi Morant Clanxet, Andreu Muñoz Melgar, Míriam Ramon Mas, Isabel Rodà de Llanza, Blanca Serres Marco.

Imatges // Arxiu Andreu Muñoz Melgar, Arxiu Jordi Morant Clanxet, Arxiu Josep Maria Brull Alabart, Arxiu ICAC, Família Borràs-González, Santi Grimau Ferre, Dolors Iglesias Torrellas, Miquel Sanchís Bertomeu, Blanca Serres Marco, Carlos Uriarte Polo.

Dipòsit Legal //

5 *SALUTACIÓ*

ISABEL RODÀ DE LLANZA

7 *PRESENTACIÓ*

JOAQUIM GALIÀ ROMANÍ

9 *MEMÒRIA ANUAL*

JESÚS MARTÍNEZ CASANELLES I MÍRIAM RAMON MAS

12 *SAN PABLO, HISPANIA Y EL MANUSCRITO SONNINI*

JOHN LÓPEZ

16 *ELS RELIQUIARIS DE SANT FRUCTUÓS*

JORDI MORANT CLANXET

18 *BETESDA: LA HISTÒRIA D'UN SARCÒFAG*

ANDREU MUÑOZ MELGAR

23 *LA PROMESA*

LLUÍS MARIA MONCUNILL CIRAC

24 *SANT FRUCTUÓS A TRAVÉS DE LES POSTALS*

JOSEP MARIA BRULL ALABART I MÍRIAM RAMON MAS

28 *SEGELLS COMMEMORATIUS DEL XVIIÈ CENTENARI DELS MÀRTIRS SOTA LA PERSECUCIÓ DE VALERIA*

VICENTE MARÍN MAESTRO

31 *LES JORNADES MUNDIALS DE LA JOVENTUT: UNA OPORTUNITAT PASTORAL I TAMBÉ CULTURAL. PARTICIPACIÓ DE L'ASSOCIACIÓ CULTURAL SANT FRUCTUÓS*

MARISA JIMÉNEZ BUEDO

33 *ESTIMAR MALGRAT LES DIFICULTATS. UNA EXPERIÈNCIA MISSIONERA A HONDURES*

BLANCA SERRES MARCO

35 *LLISTAT DE SOCIS*

39 *EL BISBE FRUCTUÓS I ELS SEUS DIAQUES AUGURI I EULOGI. UNA VISIÓ CONTEMPORÀNIA*

ROSA M. RICOMÀ VALLHONRAT

ISABEL RODÀ DE LLANZA

Directora de l'Institut Català
d'Arqueologia Clàssica

Tenim un volum valuós a les mans que suposa, l'onzè de la sèrie. Després d'haver travessat la celebració de *decennalia*, segons deien els romans, el disseny de la revista canvia. La seva publicació abunda en la trajectòria que l'Arquebisbat de Tarragona ha endegat amb força per tal d'aprofundir en l'estudi del cristianisme primitiu i les seves restes a la *Tarraco* tardoromana que, en aquest període, experimentà un altíssim grau de desenvolupament. En són testimonis capdavanters l'extraordinari monument de Centcelles amb la seva cúpula única recoberta de mosaics, o l'extensa necròpolis del Francolí, coneguda també com de la Tabacalera, tancada des de fa tants anys, però que ara és en vies de revitalització gràcies al projecte que comencen a endegar, conjuntament, el Ministerio de Cultura, la Generalitat de Catalunya i l'Ajuntament de Tarragona, per ubicar a l'edifici de l'antiga fàbrica de tabacs, un potentíssim centre d'arqueologia clàssica amb múltiples equipaments. Esperem que sigui una realitat dintre de no pas massa anys, com va venir a anunciar personalment a Tarragona, fa poc, el conseller Mascarell.

En els estudis sobre les primeres passes del cristianisme, dues personalitats insignes han atret de manera especial l'atenció: sant Pau i el bisbe sant Fructuós. El juny del 2008 l'Arquebisbat de Tarragona, mitjançant l'INSAF, i amb el suport de la Facultat de Teologia de Catalunya i la URV, va organitzar un magne congrés sobre *Pau, Fructuós i el cristianisme*

primitiu a Tarragona, tot coincidint amb la celebració de l'Any Jubilar. Aquest congrés ha donat lloc a la publicació d'un valuós i contundent volum d'Actes editat el 2010 per J.M. Gavalrà, A. Muñoz i A. Puig.

Ara, l'Associació Cultural Sant Fructuós ens ofereix aquest ric volum on novament hi ha aportacions al voltant de la possible vinguda de sant Pau a *Tarraco* i es tracten també aspectes de la veneració vers el primer bisbe conegut de la Seu metropolitana.

Des de la seva inauguració (26-IX-2003), l'ICAC ha mirat de sumar per tal que totes aquestes iniciatives tinguessin la millor de les trajectòries. L'Institut Català d'Arqueologia Clàssica (ICAC) és, doncs, una institució jove i un centre de recerca públic en Arqueologia Clàssica creat per la Generalitat de Catalunya i la Universitat Rovira i Virgili, amb la participació del Consell Interuniversitari de Catalunya. Té com a finalitat la recerca, la formació avançada i la difusió de la civilització i cultura clàssiques. L'ICAC té la seu a l'antic Mercat del Fòrum. Considereu-la casa vostra.

La importància i l'envergadura del patrimoni arqueològic present a Tarragona, assentada sobre les restes de l'antiga *Tàrraco*, brillant capital de la Hispània Citerior, designada per la UNESCO Patrimoni Mundial, ofereix un marc òptim per al desenvolupament de l'Institut. Les restes dels monuments arquitectònics conservades *in situ*, els nombrosos

i importants materials arqueològics dipositats en el MNAT i en d'altres museus dispersos en el teixit urbà tarragoní, i a més les potencialitats del jaciment arqueològic encara per explotar, li confereixen les condicions per ser un “laboratori” extraordinari de recerca arqueològica.

És també voluntat de l'Institut establir estrets lligams de col·laboració amb la realitat cultural i social de la ciutat i el territori que li acull. En aquest sentit, posa molta atenció a oferir la seva col·laboració a associacions, entitats o organismes que vulguin ser instruments de transferència del patrimoni històric i arqueològic del món clàssic. L'ICAC no podia ser en altre lloc que a Tarragona però, tot i ser a Tarragona, no és només de Tarragona sinó de Catalunya i d'arqueologia clàssica. Per això és la nostra intenció i propòsit treballar dia a dia per a ésser en contacte i relació fluïda amb totes aquelles institucions catalanes, espanyoles i de fora de l'Estat que es dediquen a l'estudi del món antic, dintre i fora de les fronteres de l'Imperi romà, amb un desig d'assolir el màxim grau de reconeixement internacional. Els objectius de la nostra recerca van més enllà dels dos pilars fonamentals del món clàssic –Grècia i Roma- i abraça totes aquelles cultures en contacte dintre d'un ventall cronològic que va *grosso modo* del segle VIII aC al VIII dC.

Ens sentim molt honorats, de fa temps, d'estar units a l'Associació Cultural Sant Fructuós compartint

els seus objectius de socialitzar els valors patrimonials del cristianisme primitiu de Tàrraco. Crec que la tasca que la vostra associació duu a terme des de fa més de vint anys, ha contribuït de manera decisiva a divulgar el nostre patrimoni paleocristià i revaloritzar-ho, tenint present el grau d'injust oblit que, durant molts anys, havia experimentat. Iniciatives com la representació de *La Passió de Sant Fructuós*, l'edició de llibres, materials pedagògics, conferències, viatges formatius, intercanvis, tasques de reconstrucció històrica...avalen la bona feina feta.

El nostre Institut ja fa temps que col·labora amb l'Associació i sent que els vincles d'amistat s'han refermat. Hem pogut donar assessorament i suport a experiències reconstructives com *In coemeterio. Reconstrucció d'un funeral del segle V dC* o *Betesda, la història d'un sarcòfag*. També hem col·laborat junts en iniciatives museogràfiques amb altres entitats com la recent guardonada exposició *Praesidivm, Templvm et Ecclesia. Les intervencions arqueològiques a la Catedral de Tarragona*.

Espero, de cor, que continuem intensificant els vincles d'amistat i col·laboració entre les dues entitats i que els fruits d'aquesta bona sintonia puguin ser recollits per la societat. Aprofito també per felicitar-vos per l'*Anuari* que teniu a les mans i pel vostre ingent treball.

PRESENTACIÓ

JOAQUIM GALIÀ ROMANÍ

President ACSF

Un any més us fem arribar, amb motiu de la diada de Sant Fructuós, l'Anuari 2011 de l'Associació que vol posar al detall la vida i activitats que hem portat a terme des de l'última publicació.

Han estat dies d'intensa activitat en els que hem anat desgranant tot el nostre interès i col·laboració en fer que l'Associació es faci present en tota la vida cultural de la nostra ciutat.

La nostra participació en els diferents actes i promocions que hem dut a terme, ens han ajudat a estar molt units, i sobretot a tenir present als nostres màrtirs Fructuós, Auguri i Eulogi. Al revisar la seva vida i sobretot el seu martiri, a l'Àmfiteatre, després d'un judici sumari i injust, ens ha d'esperonar a tots els membres de l'Associació, a ser altruistes i a commoure'ns per tot el que ens ensenyen aquells esdeveniments.

La vida de l'Associació no ha de ser estèril, ni caure en un sac foradat. Tot el contrari, ens ha de portar a un doble compromís. En primer lloc en que la vida dels nostres màrtirs ens ompli els nostres cors i desperti en nosaltres aquell amor que ells ens van transmetre i que ve del mateix Crist vivent. Aquest amor que hem de saber fer créixer i voler compartir-lo amb tots i cada un dels nostres germans. Els nostres màrtirs ho van saber fer i fins i tot, els apreciaven i respectaven els pagans de l'antiga Tàrraco.

El segon compromís hauria de ser implicar-nos per conèixer i ajudar a que es conegui l'arqueologia cristiana de la nostra ciutat, a estimar més Tarragona, bressol de tants monuments i cultura, des dels temps dels romans fins als nostres dies.

També vull fer esment que l'Anuari d'aquest any canvia, valentament, el seu disseny. És una eina de comunicació, reflexió, formació i relat d'esdeveniments. Dit amb altres paraules, és la vida de l'Associació portada a les vostres llars i a les vostres famílies. Tant de bo ens ajudi a tots a créixer una mica més i a posar la vista endavant per continuar gaudint i fent gaudir dels objectius de la nostra entitat. Objectius que podem fer presents amb la tornada dels goigs:

*Trinitat tarragonina
Tern vermell de Fructuós
Tarragona s'il·lumina
de les vostres resplendors.*

Que aquests resplendors arribin a tots nosaltres i a les nostres famílies per crear llaços d'unió i d'estimació, tenint sempre present el missatge de Fructuós, Auguri i Eulogi.

Finalment un record emocionat pels qui ens han deixat aquest any i en especial per l'amic José Vargas Travé, que tantes coses va fer per l'Associació des del seu caràcter humil i servidor. Ja comptem amb un intercessor més.

MEMÒRIA D'ACTIVITATS

DE L' ANY

2011

JESÚS MARTÍNEZ CASANELLES

MÍRIAM RAMON MAS

Equip de secretaria de l'ACSF

A continuació ens disposem a fer un recull de totes les activitats que l'Associació ha dut a terme durant aquest any 2011:

21 DE GENER: DIADA DE SANT FRUCTUÓS, SANT AUGURI I SANT EULOGI A L'AMFITEATRE

Com cada any l'ACSF es va encarregar d'organitzar a l'amfiteatre de Tarragona la pregària i la lectura de la *Passio Fructuosi*. La celebració va ser presidida pel Sr. Arquebisbe, Dr. Jaume Pujol, el qual, com a successor del bisbe Fructuós, va llegir les actes, juntament amb els membres de l'ACSF, Sr. Lluís Maria Moncunill i la Sra. Rosaura Rota.

A la tarda, a les vuit del vespre, diversos socis i membres de la junta de l'ACSF van assistir a la Missa Pontifical de Sant Fructuós, a la Catedral de Tarragona.

22 DE GENER: ASSEMBLEA DE L'ASSOCIACIÓ CULTURAL SANT FRUCTUÓS

La diada de l'ACSF va començar a les 17,30 hores amb la XI Assemblea anual als locals de l'entitat a Sant Pere i Sant Pau. L'Assemblea es va desenvolupar amb total normalitat i hi van assistir un nombrós grup de socis, als quals se'ls va repartir l'*Anuari 2010*, publicació que anualment edita l'entitat. A continuació, es va celebrar una eucaristia a la parròquia de Sant Pere i Sant Pau Sescelades i

finalment es va cloure la jornada amb un sopar de germanor a l'Hotel Ciutat de Tarragona, on es va retre homenatge al P. Matteo Sanavio, pare rogacionista, per la seva tasca de divulgació dels valors espirituals i culturals dels sants màrtirs de Tarragona.

FEBRER / MARÇ

Al retaule de la capella de la seu de la *Conferencia Episcopal Española* a Madrid, es va col·locar un mosaic, obra de Marko Rapunik (s.j.) amb la figura del bisbe sant Fructuós i la *depositio* d'una relíquia seva. Per aquest motiu, el Sr. Arquebisbe de Tarragona, Dr. Jaume Pujol, va encarregar al Sr. Andreu Muñoz, l'elaboració d'un llibre amb la vida i obra de Sant Fructuós, per tal que fos lliurat als bisbes i membres que integren la *Conferencia Episcopal Española*. El resultat va ser una magnífica síntesi de la vida del màrtir tarragoní que porta per títol *San Fructuoso, obispo de Tarragona y protomártir hispánico*.

23 D'ABRIL: DIADA DE SANT JORDI

L'Associació va ser present a la Rambla Nova de Tarragona durant la diada de Sant Jordi i va obsequiar a tots els socis que van passar pel seu estand, amb un exemplar, de l'edició limitada, que es va fer del llibre per a la *Conferencia Episcopal Española: San Fructuoso, obispo de Tarragona y protomártir hispánico*.

MES DE MAIG: TARRACO VIVA

En el marc de les XIV jornades de reconstrucció històrica Tarraco Viva, l'Associació Cultural Sant Fructuós, el Capítol de la Catedral, la Conselleria de Patrimoni de l'Ajuntament de Tarragona, l'Institut Català d'Arqueologia Clàssica i el Museu Bíblic Tarraconense (Arquebisbat de Tarragona) van organitzar, del 7 al 15 de maig de 2011, un seguit d'activitats:

CONFERÈNCIES A LA SALA D'ACTES DEL MUSEU BÍBLIC TARRACONENSE:

7 DE MAIG

La construcción del recinto de culto imperial de Tarraco, piedra a piedra. Serena Vinci (ICAC).

9 DE MAIG

El desmuntatge del recinte de culte imperial de Tarraco. Josep M. Macias (ICAC), Andreu Muñoz (Arquebisbat de Tarragona) i Imma Teixell (Ajuntament de Tarragona).

11 DE MAIG

Presentació de la novel·la «El hombre de Damasco» d'Alejandro Núñez Alonso (Nabla Ediciones), a càrrec del Sr. Lluís Carreras (editor).

13 DE MAIG

El impacto del culto imperial en las ciudades. Manuel Martín Bueno (Universidad de Zaragoza).

14 DE MAIG

El asedio romano a Masada (Judea). Fernando Quesada Sanz (Universidad Autónoma de Madrid).

DEL 7 AL 15 DE MAIG

Exposició *Praesidivm, Templvm et Ecclesia: Les intervencions arqueològiques a la Catedral de Tarragona*. L'objectiu de l'exposició va ser apropar la societat al procés d'evolució històrica de l'espai urbà de la Catedral tot mostrant els resultats i els materials més significatius de les darreres intervencions arqueològiques a la Catedral de Tarragona, fent especial incidència en difondre el llegat clàssic romà que permet donar a conèixer, tot i que encara en fase d'estudi, les restes arqueològiques trobades durant les intervencions arqueològiques dutes a terme a la Catedral des de l'any 2000. L'exposició ha estat guardonada amb el premi Musa sobre exposicions del món antic, per la revista *Auriga*, el mes d'agost de 2011.

7, 8, 13 I 14 DE MAIG

Projecció de l'audiovisual *In Coemeterio. Reconstrucció d'un funeral cristià del s. V*, produït per l'Associació Cultural Sant Fructuós, al Museu Bíblic Tarraconense.

13 I 14 DE MAIG

Representació: *Betesda: La història d'un sarcòfag*. Muntatge escènic i visual del sarcòfag paleocristià de Betesda encastat a la façana de la Catedral. L'ACSF amb la col·laboració de la *Schola Cantorum* dels Amics de la Catedral van explicar les diferents escenes que decoren el sarcòfag paleocristià de la façana de la Catedral de Tarragona. Cada escena anava acompanyada per la interpretació d'un salm en cant gregorià. En acabar l'explicació, s'escenificava l'enterrament d'un difunt dins el sarcòfag i es reci-

tava la *commendatio animae* que es desprèn de la lectura de les escenes de l'exemplar de *Betesda*. La representació només es va poder dur a terme el dia 13 de maig, ja que el dia 14, a causa de la pluja, es va haver de suspendre.

14 D'AGOST: JORNADES MUNDIALS DE LA JOVENTUT

Durant les JMJ la nostra diòcesi va esdevenir un punt de referència per als milers de joves vinguts d'arreu del món. Aquí es van trobar una Tarragona moderna i oberta al món però que conserva en les seves entranyes les arrels del cristianisme primitiu. Un escenari fantàstic on concretar el lema de les Jornades: *Arrelats i edificats en Crist, fermes en la fe*. L'Associació Cultural Sant Fructuós va participar a l'espectacle *Tarraco ex tempore*, a la Tarraco Arena Plaça, creat i dirigit pel director del Museu Bíblic Tarraconense i membre de la junta de l'ACSF, Andreu Muñoz, on a través de diversos grups i associacions de la ciutat, s'explicava la història de Tarragona i la seva Església a través del temps. La regidoria general de l'espectacle va anar a càrrec de José Luís Ibáñez, Purificación Luengo, Carmen Marco, Míriam Ramon i Inés Virgili, membres de l'ACSF. La nostra entitat va ser l'encarregada d'explicar la història del cristianisme primitiu a Tarragona a través de la representació d'un fragment del judici de *La Passió de Sant Fructuós*, en llatí, i de l'etapa visigòtica, a través de set verges vestals amb palmes, corones, foc i la Tau de Tarragona representant l'Església triomfant.

DEL 16 AL 19 DE NOVEMBRE: XI FESTIVAL INTERNACIONAL DE CINE ARQUEOLÓGICO DEL BIDASOA (IRÚN)

L'audiovisual *In Coemeterio. Reconstrucció d'un funeral cristià del s. V*, va ser presentat i seleccionat per ser projectat al Festival Internacional de Cine Arqueológico del Bidasoa que es va celebrar durant el mes de novembre a Irún. Andreu Muñoz, acompanyat per la Sra. Inés Virgili, va presentar l'audiovisual durant el seminari. El president Joaquim Galià, la Sra. Dolors Iglesias i la Sra. Imma Teixell van assistir a l'entrega de premis que es va celebrar l'últim dia del certamen. De la mateixa manera es va presentar l'audiovisual *Praesidivm, Templvm et Ecclesia: Les intervencions arqueològiques a la Catedral de Tarragona*, en el que ha col·laborat l'ACSF.

DURANT TOT L'ANY

S'han dut a terme diverses reunions periòdiques de la Junta Directiva de l'ACSF.

Tanquem doncs un any on l'ACSF ha continuat amb la seva línia incansable d'apropar la història del cristianisme primitiu a la societat. Sempre amb el seu segell de rigor i disciplina històrica la nostra entitat va fent-se més reconeguda i valorada. Una mostra evident ha estat la projecció de *In Coemeterio* al Festival Internacional de Cine Arqueológico del Bidasoa de Irún.

SAN PABLO, HISPANIA Y EL MANUSCRITO SONNINI

JOHN LÓPEZ

Secretario del Museu Bíblic Tarraconense

Cuando hablamos de la visita y la estancia en Hispania de san Pablo (el apóstol de los gentiles) es importante estudiar lo que es leyenda y lo que es realidad. El problema: donde termina la leyenda y donde empieza la realidad.

Que Pablo tenía pensamientos de viajar a Hispania nos queda muy claro en la Biblia, pues sus cartas a los Romanos no dejan ninguna duda: *“espero poder hacerlo durante mi viaje a España. Y una vez que haya tenido el placer de veros, confío en que vosotros me ayudaréis a continuar el viaje”* (Ro 15,24) o *“Así que, cuando yo termine este asunto y les haya entregado la colecta, saldré para España, y de paso os visitaré”* (Ro 15, 28).

Es clarísimo que la intención de Pablo es positiva, piensa viajar a Hispania , pero ¿lo hizo o no? La Biblia no nos aclara este punto así tenemos que buscar otros medios que puedan ayudar sobre el tema.

Clemente Romano, que fue tercer obispo de Roma después de Pedro, y que había sido colaborador y discípulo de Pablo (Flp 4, 2-3), en el 96 d.C., nos dice *“Después de haber estado siete veces en grillos, de haber sido desterrado, apedreado, de haber predicado en el Oriente y Occidente gano el noble renombre que fue el premio de su fe...”* y más adelante nos dice *“...habiendo enseñado justicia a todo el mundo y alcanzando los extremos más distantes del Occidente.”* El extremo del Occidente se ha entendido como Hispania. También podría ser Britania.

El fragmento muratoriano datado cerca del año 170 d.C., es uno de los documentos que avalan esta hipótesis pues en la línea 39 dice *“be ad spania proficiscentis epistulae autem”* que traducido nos indica *“cuando viajo hacia Hispania ”*, y los *Actus Petri cum Simoni* datado hacia los años 190 d.C. dicen: *“Pablo se despide de los cristianos de Roma y parte para Hispania”*. También tenemos otras fuentes que nos dan información sobre el posible viaje de Pablo hacia Hispania. Las *Acta Sanctorum Petri et Pauli* dicen: *“Habiendo llegado a Roma Pablo desde Hispania...”*. San Atanasio en su epístola *Ad Dracontium*, dice: *“Aquel santo varon (Pablo predicador) no dudo en marcha no hasta Roma, sino Hispania”*. San Cirilo de Jerusalén dice: *“en la época de su apostolado extendió hasta Hispania”* y San Epifanio dice: *“Pablo llevo hasta Hispania”*. San Juan Crisóstomo dice: *“Después de la vuelta a Roma Pablo fue a Hispania”*, y Teodoreto de Ciro dice: *“Luego que se marchó a Hispania desde Roma..”*, y también San Gregorio Magno nos cuenta:

La tradición nos dice que Pablo desembarcó en Tarragona, llegado desde el puerto de Roma, Ostia. El viaje era de cuatro días, mientras el viaje de Ostia a Cádiz era de siete días, y gracias a su predicación en Tarragona se convirtieron dos mujeres ilustres de la ciudad. Una de ellas se llamaba Xantipa, mujer del prefecto Probo y la otra su hermana Polixena. El único problema que existe con esto es que la ciudad de Écija conserva la creencia de que predicó en un lugar del foro próximo a un templo dedicado al culto imperial. Aquí convirtió a Probo, presidente del convento jurídico Astigitano, a su esposa Xanipe, a Polixena, Hieroteo y otras personas principales. ¿Que tenemos que creer ahora, dos dirigentes en dos ciudades distintas con el mismo nombre con sus mujeres que se llaman igual y otra señora que tiene el mismo nombre? Aquí hay algo que no suena bien. Dejo al lector con sus propios pensamientos sobre el tema y sigo.

Tarragona mantiene una gran tradición sobre la estancia de Pablo en la ciudad, dos puntos interesantes. El primero es la pequeña capilla en uno de los patios del seminario. La construcción es sobre la roca, el punto más alto de la ciudad en tiempos de Pablo y justo donde parece que predicó el apóstol de los gentiles. El segundo es la estatua de Pablo del año 1963 conmemorando el 1900 aniversario de su estancia en la ciudad. Tiene la bendición del Papa Juan XXIII y se encuentra en Pla de Palau, delante del palacio Arzobispal. En la inscripción se lee:

AL APOSTOL SAN PABLO
EN EL XIX CENTENARIO
DE SU VENIDA A ESPAÑA
Y DE SU ESTANCIA EN TARRAGONA
MCMLXIII
AÑO JUBILAR CONCEDIDO
POR S.S. JUAN XXIII
F.M.

Pero Écija tiene una Bula del Papa Urbano VIII del 13 de febrero de 1642 declarando a San Pablo como patrón canónico de la ciudad que nos expresa que el recuerdo paulino no desaparece de esa ciudad y que todavía siglos después no ha desaparecido.

La leyenda nos dice que Pablo viajando de Tarragona, fue hacia Tortosa, Castellón, Levante, Cartagena, Córdoba, Sevilla, Écija, Mérida, Trujillo, Toledo, Alcalá de Henares, Calatayud, Zaragoza, Lérida, Barcelona, Ampurias y de allí a Narbona y hacia Roma. También hay otra que nos dice que no fue a Roma, sino que subió por Gallia hasta Amórica y allí tomo barco para Britania. Conybeare y Howson en *“En la vida y epistolas del Apostol Pablo”* aseguran que san Pablo estuvo en Hispania pasando dos años allí. Los autores E. Guest “Origenes Celticos”, I.C. Fletcher “The incredible history of God’s true church” y J.B. Lightfoot “The Apostolic Fathers”, confirman el viaje hacia Hispania pero por el Puerto de Cádiz.

El manuscrito Sonnini que contiene el capítulo 29 de los *Hechos de los Apóstoles* (el cual no esta incluido en la Biblia, pues los hechos terminan con el capítulo 28), puede ser una herramienta más para confirmar la visita de Pablo a Hispania. A finales del siglo XVIII C.S Sonnini, un francés, viajó por Grecia y Turquía y publicó un libro “Soninnis Travels in Turkey and Greece”. Entre las hojas de este libro había un manuscrito el cual fue encontrado en los archivos de Constantinopla y presentado a él por el sultán Abdul

Achmet, el manuscrito fue comprado en la venta de la librería de Sir John Newport Bart de Irlanda, el escudo de la familia Bart está grabado en el libro. En el capítulo 29 de *Los Hechos de Los Apóstoles* fue traducido por Sonnini en 1799 y publicado en inglés el 1800-1801.

[29.1] *“Y Pablo lleno de las bendiciones de Cristo y abundante en el espíritu, se fue de Roma con la determinación de ir a Hispania, porque el se había propuesto desde hacia mucho viajar allí, y también quería ir luego a Bretaña”.*

[29.2] *“Porque él había oído en fenicia que algunos de los hijos de Israel, aproximadamente del tiempo de la cautividad asiria, habiendo escapado por mar a las isla lejanas, como fue dicho por el profeta y llamada por los romanos Bretaña”.*

[29.3] *“Y el Señor mandó que el evangelio fuese predicado allí a los gentiles y las ovejas perdidas de la casa de Israel” (Hechos 9:15, 22:21).*

[29.4] *“Y ningún hombre lo entorpeció, porque él testificó valientemente de Jesús ante los tribunos y entre la gente, y llevaba algunos hermanos que moraban con él en Roma, y ellos embarcaron en Ostium, y teniendo viento a favor llegaron sin ningun percance a un puerto de Hispania”.*

[29.5] *“Y mucha gente se reunió en ciudades y pueblos, y de la región montañosa, porque habían escuchado de la conversión del apóstol y de muchos milagros que hacia.*

[29.6] *“Y Pablo predicó poderosamente en Hispania, y grandes multitudes creyeron y se convirtieron porque percibían que era un apóstol de dios”.*

[29.7] *“Y se fue de Hispania, Pablo y su compañía encontraron un barco en America que zarpaba para Bretaña se subieron en él y pasando por la costa sur llegaron a un puerto llamado Raphinus”.*

Los capítulos 29.8 a 29.15 del manuscrito se refieren al viaje de Pablo a Britania el cual no es parte de este artículo, aunque es de bastante interés.

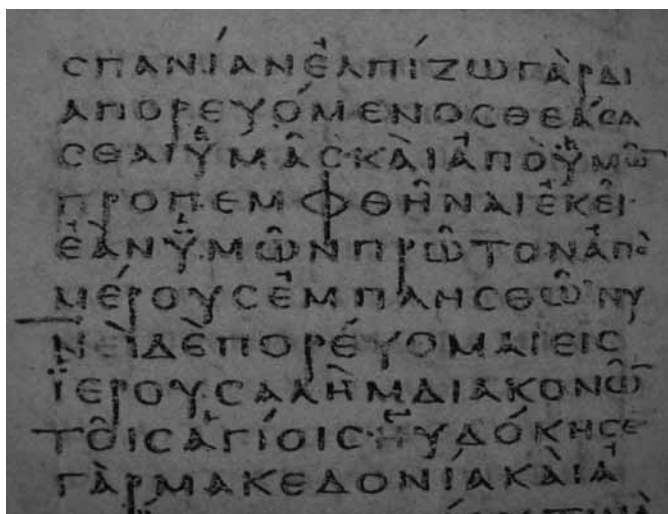
Que puntos podemos encontrar en este documento para conocer su autenticidad:

1. Que se encontró en los archivos de Constantinopla.
2. Tiene la apariencia de ser antiguo en forma y edad.
3. Esta escrito en griego y a la manera de los Hechos.
4. Las personas y sitios que nombra se citan por su nombre antiguo romano, particularmente en las partes que habla de Britania, es fiel a hechos geográficos e históricos de su época.
5. Es scripturalmente breve con la concepción de plan y propuesta divina.
6. Su carácter de evangelio es espiritual y de dignidad y no introduce ninguna nueva visión del evangelio como es el caso de los manuscritos agnósticos.
7. Las expresiones son de estilo bíblico.
8. Es coherente con muchos otros testimonios por ejemplo el de Clemente de Roma, que tal vez le acompañó, ya que era un estrecho colaborador.
9. Termina con la palabra AMEN.

Los Hechos de los Apóstoles de la Biblia y el libro de Jaime son los únicos dos libros del Nuevo Testamento que no terminan con la palabra AMEN, esto a hecho pensar a muchos estudiosos que no estaban completos.

Que San Pablo estuvo en Hispania es casi seguro, pero que estuvo en Tarragona hay que pensar que sí, aunque no existe ninguna prueba que nos lo puede confirmar con seguridad.

Para terminar una anécdota de mi buen amigo Mn. Salvador Ramon i Vinyes, que habló conmigo muchas horas sobre el tema. Él pensaba que Pablo había pasado por Tarragona, pero me dijo: "John, no podremos decir que Pablo estuvo en Tarragona hasta que no encontremos la inscripción que diga: Pablo tomó un café aquí".

ELS RELIQUIARIS DE SANT FRUCTUÓS

JORDI MORANT I CLANXET

Historiador

Després de la petita història dels dos articles fets en record al nostre Centre de Sant Fructuós, pensava acomiadar-me, ja que en aquesta casa de l'Associació Cultural Sant Fructuós, hi ha plomes més brillants que la meua. Però aquest any parlaré dels reliquiari de Sant Fructuós: el de sant Fruitós de Bages i el de la Catedral de Tarragona.

Ni que sigui de pas hem de fixar-nos bé de la vàlua artística que contenen ambdós reliquiari: el de Sant Fruitós de Bages i el de la Seu de Tarragona, la nostra Primada. Els dos pertanyen al gòtic esplendent, dues concepcions de gran riquesa cromàtica de dos argenter fidels al contingut d'una mateixa relíquia: Sant Fructuós.

A *Pallivm* llibre editat en el IX Centenari de la Restauració de la Seu Metropolitana de Tarragona l'any 1991, el canonge Martínez Subías, ens proporciona una descripció del reliquiari de Sant Fructuós de Tarragona. Ens diu que la llanterna o ostensori reposa damunt l'eix sobre un capitell similar als que sostenen les figures angèliques, és un recipient de cristall de roca que conté en el seu interior les relíquies, de quatre dels sants indicats als filacteris; *S(anctus) Fructuosus*, *S(anc)tus E(pisco)pus*, *S(anctus) Gregorius Naciance (nus)*, *S(anctus) Martinus Martir*.

Pel que fa a la relíquia de Sant Fructuós és notori que l'any 1234 el Papa Gregori IX manà a l'abat de Sant Fructuós de Capodimonte (Gènova) que donés relíquies dels sants màrtirs tarragonins a la Seu de Tarragona. En aquest reliquiari, a més d'un os i altres relíquies, hi ha un tros de pedra amb un filacteri que diu: *De la pedra de St. Fructuós*. Segurament deu ser un fragment de la pedra sobre la qual hi havia la pira que cremà els referits sants i que es venerava amb les seves relíquies sota l'altar de la desapareguda església de Sant Fructuós. Aquest ostensori té als costats dues bandes amb quadril·lons calats. L'entaulament és un cos piramidal envoltat per un frontispici motllurat, pinacle i gablets florons; als dotze espais de coberta separats per *crochet*, hi ha una ornamentació de fulla (roure, trèvol) formant roleus i escuts que sostenen la *Tau* sobre restes de vitrificació vermellosa: és la insígnia del Capítol Catedralici de Tarragona, adoptada el 1221 per l'arquebisbe Roderic Tello. Finalment corona el reliquiari una corona trevolada i l'univers.

Respecte a Sant Fruitós de Bages, a la seva església s'hi custodiaven relíquies de sant Fructuós, fins que l'any 1372, la ciutat de Manresa, amb l'objectiu d'enriquir l'altar de la Seu, va prendre aquestes relíquies, tot i la oposició dels veïns, juntament amb les relíquies de sant Maurici i santa Agnès, que també es guardaven a l'església. Tot i això, l'església de sant Fruitós de Bages es va quedar amb una petita part de les relíquies de sant Fructuós, que es custodien actualment al reliquiari que es troba a la mateixa església.

El reliquiari de Sant Fruitós de Bages, al igual que el de Tarragona, és d'estil gòtic. Es compon de peu amb forma circular i presenta al cos central una lúnula o viril, on envoltat de rajos, es conserva la relíquia de Sant Fructuós al centre. El reliquiari està coronat amb un pinacle, element molt característic de l'arquitectura gòtica.

Reliquiari de Sant Fructuós
de la Catedral de Tarragona.

Reliquiari de Sant Fruitós de Bages.

Bibliografia:

Aa. Dd.: *D'Orient a Occident: El culte de sant Fructuós de Tarragona al món*, Tarragona, 2008.

Aa. Dd.: *Pallivm*, catàleg de l'exposició celebrada a la Catedral de Tarragona, Tarragona, 1991.

BETESDA: LA HISTÒRIA D'UN SARCÒFAG

«IN MEMORIAM»
A JOSÉ VARGAS TRAVÉ

ANDREU MUÑOZ MELGAR
Arqueòleg i membre de l'ACSF

1 > EL CONTEXT I EL PRETEXT

El sarcòfag de Betesda fou realitzat a Roma en època de la dinastia teodosiana vers els anys 370/400 dC. Elaborat en marbre blanc es tipifica dins el grup de sarcòfags denominats “porta de ciutat”, caracteritzats per l'emmarcament de les escenes amb un fons urbà. Només es conserva el frontal del sarcòfag que fou encastat a la façana de la Catedral, possiblement pels mateixos constructors medievals a l'identificar el seu valor artístic i iconogràfic. Mesura 261 cm x 61 cm. Són pocs els exemplars que es conserven complets al món amb el mateix repertori: el Lateranense 125, el del Museu Vaticà i el de l'episcopi d'Ischia. Ignorem l'identitat del seu propietari doncs no conservem la inscripció del sarcòfag. És evident que fou un personatge cristià ric. El programa iconogràfic posa de manifest la intencionalitat del comitent de manifestar la seva fe en la resurrecció.

Amb l'objectiu de divulgar aquest tresor artístic de la Tàrraco paleocristiana, he confeccionat aquest guió per tal que pugui ser representat davant la Catedral de Tarragona i contribuir, així, a transferir el coneixement de la peça.

El guió d'aquesta història es fonamenta en personatges i situacions verídiques però cal remarcar que la identificació del titular del sarcòfag amb el bisbe Himeri és una ficció que he recreat per donar cos a aquesta representació. Certament a finals del segle IV, l'Església de Tàrraco començarà a experimentar una gran importància religiosa que durarà tota l'època tardoromana i visigòtica. Ho testimonia

la carta del papa Sirici al bisbe de Tarragona Himeri, datada l'any 385. És la primera decretal dirigida per un papa a un bisbe de l'Església llatina, i és així que figura en la *Col·lecció Canònica Hispana*. La decretal del papa Sirici és la resposta a diverses qüestions de tipus disciplinar que plantejà el bisbe Himeri, vers l'any 384, al papa Damas per mitjà del prevere Basià. Aquest papa no va poder respondre la carta perquè va morir abans que arribés el document a les seves mans, i va ser el seu successor Sirici qui es va encarregar de preparar les disposicions que finalment van ser enviades a Tarragona. Com que és la primera decretal papal a occident, marca l'exercici del primat per part del successor de Pere, i d'altra banda, crea un precedent clar en l'exercici de la potestat metropolitana i primada del bisbe de Tarragona sobre totes les províncies hispanes.

2> EL GUIÓ

[Música de fons triomfal. Una llitera conduïda per sis homes transporta a un noble clergue fins als peus de l'escenari que esdevé el taller d'un prestigiós escultor de Roma. Un sarcòfag sense esculpir a un costat. Una pantalla gegant al fons, amb una imatge del panteó d'Agripa. El clergue dóna una abraçada a l'escultor.]

BASIÀ: [somrient] La pau sigui amb tu, estimat Eutropi!

EUTROPI: [sorprès] Déu Nostre Senyor, Basià! Quants anys!... La Pau sigui amb tu [Després d'una llarga abraçada] Però que et porta fins a la mateixa Roma?

BASIÀ: He vingut com a delegat del meu bisbe amb una missiva pel papa Damas. Els bisbes de la diòcesi d'Hispania han demanat al meu Senyor que consulti a Damas temes de gran preocupació, alguns relatius a afers de disciplina eclesiàstica. Però no puc dir-te més. Saps com funcionen aquestes coses!... He trobat Roma canviada i tinc un gran desig de visitar les catacumbes i comprovar les obres de monumentalització i dignificació fetes pel Papa. Tothom hi parla. [Amb emoció] Em moro per llegir els poemes que Damas ha inscrit al cementiri de Calixt.

EUTROPI: Sens dubte veuràs les seves reformes i llegiràs els seus poemes... però lamento dir-te que fa pocs dies Damas ha mort. Ha estat succeït per Sirici, el seu diaca. El nou Papa continuarà la línia rigorosa de Damas. És bon cristià i no dubtarà en regir la Seu de Pere amb severitat i energia. Com el seu predecessor continuarà reafirmant la supremacia

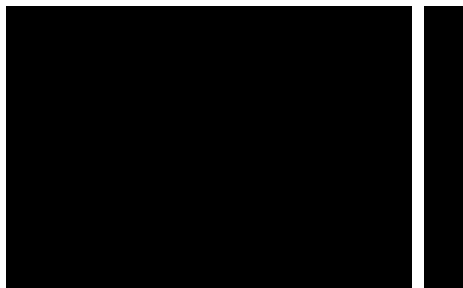
de Roma en temes de disciplina i de dret eclesiàstic. No dubtis que resoldrà els dubtes que el teu bisbe li formuli, però ell serà qui marcarà els temps.

BASIÀ: Bé Eutropi, llegeix aquesta carta. És del meu bisbe per a tu:

VEU EN OFF:

Himeri, bisbe de Tàrraco a Eutropi, gran escultor de Roma: Apreciat Eutropi a les acaballes de la meua vida i amb la mirada posada en el paradís que Déu ens té preparats, vull encarregar-te un sarcòfag que expressi la meua fe i l'esperança en la resurrecció. Haurà de ser de marbre blanc i que tingui com a motiu central la guarició del paralític a la piscina de Betesda. Jo, que ara necessito d'un bastó i que haig de passar llargues estones en la meua llitera, em sento molt lligat a la figura del paralític. Espero, que quan Déu m'alliberi definitivament de la "crossa" que em lliga a aquesta vida terrenal, em restitueixi la "mobilitat" en l'eternitat.

Vull que la primera escena sigui la de la guarició del cec. Ja saps que, d'alguna manera, tots estem atrapats per la nostra ceguesa humana, aquella que en tantes ocasions ens impedeix veure el dolor humà, el sentit de les coses autèntiques o el rostre veritable de Déu. Però voldré que posis tres cecs per expressar, amb aquest nombre, la perfecció infinita del poder de Nostre Senyor. A continuació representaràs el passatge de la hemorroïsa, la dona que tantes pèrdues anormals de sang patí.

Per l'obra redemptora de Nostre Senyor Jesucrist va ser lliurada d'aquest mal. L'hemorroïsa haurà de tocar expressament el vestit de nostre Senyor, de manera que expressi la seva gran fe, la mateixa que jo voldria tenir. Després vindrà l'escena del paralític de Betesda. Primer Crist entrarà pels majestuosos pòrtics de la piscina, després esculpirà, en un registre superior, la guarició i, en el registre inferior, ubicarà al paralític en una llitera. En aquesta última escena hauràs de prefigurar-me amb la imatge del paralític en una actitud aclamatòria, com aquell que implora la salvació de la seva ànima en la presència dels que estima. A continuació esculpiràs l'escena de la conversió de Zaqueu. És un passatge que sempre m'ha commogut, potser perquè a cada moment tenim la necessitat d'aquella conversió i d'aquell perdó que es transforma en alegria i redempció. Al final esculpiràs, amb tota la bellesa, l'entrada solenne de Crist a Jerusalem, el Diumenge de Rams, com el prolegomen a la realitat pasqual, el primer pas cap al refrigeri etern que ens espera en l'altra Jerusalem, la celestial.

Estimat Eutropi posa tota la teva mestria en aquesta obra. Seràs ben compensat. El meu fidel prevere Basià et lliurarà una generosa paga i senyal. Però, de ben segur que, la recompensa més gran la obtindràs conduint el teu treball des de la diligència, la pregària i la reflexió.

Donat a Tàrraco a primer de desembre, en el consolat de Flavius Ricomer i de Flavius Clearcus, l'any 384 del naixement de Nostre Senyor regnant el nostre gran emperador Flavius Teodosius.

EUTROPI: Així serà. Transmet al bisbe Himeri la meva acceptació i els meus respectes.

[Prevere i escultor s'acomoden. Basià li lliura una bossa de diners. Marxa el prevere amb la llitera. A escena el sarcòfag està sense esculpir. Entren els operaris de l'escultor i tapen el sarcòfag amb un biombo negre. L'escultor seu a una càtedra amb un portavolums al costat i va llegint l'Evangeli per tal d'inspirar-se. Llegeix el passatge del cec i l'hemorroïsa. Mentrestant es projecten imatges del sarcòfag a la pantalla i s'il·luminen les escenes particulars del sarcòfag original. La *Schola Cantorum* entona una salmòdia al finalitzar, com una aclamació. Darrera del biombo els operaris tallaran el sarcòfag i se sentirà el soroll de les eines sobre el marbre fins que s'acabi la salmòdia. La *Schola Cantorum* acaba i es retira. La mateixa seqüència es reproduïx amb les escenes del paralític i de Zaqueu i, finalment, amb la de l'entrada a Jerusalem].

VEU EN OFF:

Arribaren a Betsaida. Allà li portaren un cec i li demanaven que el toqués. Jesús agafà el cec per la mà i se l'endugué fora del poble. Llavors li escopí als ulls, li imposà les mans i li preguntà: Veus alguna cosa? El cec va alçar els ulls i deia: Distingeixo les persones: les veig com si fossin arbres, però caminen. Jesús tornà a imposar-li les mans sobre els ulls, i el cec hi veié clarament. Estava guarit, i ho veia tot amb nitidesa [Mt 8, 22-25].

[pausa]

Hi havia una dona que patia d'hemorràgies des de feia dotze anys. Havia sofert molt en mans de metges i s'hi havia gastat tot el que tenia, però no havia obtingut cap millora, sinó que anava de mal en pitjor. Aquesta dona, que havia sentit parlar de Jesús, se li va acostar per darrere enmig de la gent i li tocà el mantell, perquè pensava: «Només que li

pugui tocar la roba, ja em curaré». Immediatament va deixar de perdre sang i sentí dintre d'ella que estava guarida del mal que la turmentava. Jesús s'adonà a l'instant de la força que havia sortit d'ell i es girà per preguntar a la gent: Qui m'ha tocat la roba? Els seus deixebles li contestaren: Veus que la gent t'empeny pertot arreu i encara preguntes qui t'ha tocat? Però Jesús anava mirant al seu voltant per veure la qui ho havia fet. Llavors aquella dona, que sabia prou bé què li havia passat, tremolant de por es prosternà davant d'ell i li va explicar tota la veritat. Jesús li digué: Filla, la teva fe t'ha salvat. Vés-te'n en pau i queda guarida del mal que et turmentava [Mc 5, 25-34].

[La Schola Cantorum interpreta el salm. Se senten de fons lleugers tocs de cisell].

VEU EN OFF:

Hi havia a Jerusalem, vora la porta de les Ovelles, una piscina amb cinc pòrtics, anomenada Betzata en la llengua dels hebreus. Sota aquells pòrtics hi jeia una multitud de malalts: cecs, coixos, paralítics. Entre ells hi havia un home, malalt des de feia trenta-vuit anys. Jesús, en veure'l ajagut i sabent que estava així des de feia molt de temps, li diu: Vols curar-te? El malalt li respongué: Senyor, no tinc ningú que em tiri a la piscina en el moment que es remou l'aigua i, mentre jo hi vaig, un altre hi baixa abans que jo. Jesús li diu: Aixeca't, pren la teva llitera i camina. A l'instant, aquell home va quedar curat, prengué la llitera i caminava. Aquell dia era dissabte. Per això els jueus deien al qui havia estat guarit: Avui és dissabte i no t'és permès de portar la llitera. Ell els respongué: El qui m'ha posat bo m'ha dit: "Pren la teva llitera i camina."

Li preguntaren: Qui és l'home que t'ha dit: "Pren la teva llitera i camina"? Però el qui havia estat guarit no sabia qui era, perquè Jesús s'havia escapolit aprofitant la gentada que hi havia en aquell indret. Més tard, Jesús el va trobar al temple i li digué: Ara estàs curat. No pequis més, que no et passin coses pitjors. Aquell home anà a comunicar als jueus que era Jesús qui l'havia posat bo [Jn 5 2-15].

[pausa]

Jesús va entrar a Jericó i travessava la ciutat. Hi havia un home que es deia Zaqueu, cap de publicans. Era un home ric. Zaqueu buscava de veure qui era Jesús, però la gentada li ho impedia, perquè era petit d'estatura. Llavors s'avançà corrent i es va enfil·lar dalt d'un sicòmor per poder veure Jesús, que havia de passar per allí. Quan Jesús va arribar en aquell indret, alçà els ulls i li digué: Zaqueu, baixa de pressa, que avui m'haig d'hostatjar a casa teva. Ell baixà de pressa i el va acollir amb alegria. Tots els qui ho van veure murmuraven contra Jesús i deien: Ha anat a allotjar-se a casa d'un pecador! Però Zaqueu, dret davant el Senyor, li digué: Senyor, dono als pobres la meitat dels meus béns, i als qui he exigit més diners del compte, els en restitueixo quatre vegades més. Jesús li digué: Avui ha entrat la salvació en aquesta casa; perquè també aquest home és fill d'Abraham. El Fill de l'home ha vingut a buscar i salvar allò que s'havia perdut [Lc 19 1-10].

[La Schola Cantorum interpreta el Salm. Se senten de fons lleugers tocs de cisell].

Els deixebles hi anaren i feren el que Jesús els havia manat: portaren la somera i el pollí, van posar els mantells al seu damunt, i ell hi va muntar. Molta gent va començar a estendre els seus mantells pel camí; d'altres tallaven branques dels arbres i encatifaven el terra. La gent que anava davant d'ell i els qui seguien darrere cridaven: Hosanna al Fill de David! Beneït el qui ve en nom del Senyor! Hosanna a dalt del cel! Quan hagué entrat a Jerusalem, tota la ciutat es va inquietar, i preguntaven: Qui és aquest? La multitud responia: Aquest és el profeta Jesús, de Natzaret de Galilea (Mt 21, 6-11).

[La *Schola Cantorum* interpreta el Salm. Deixen de sentir-se els tocs de cisell. La *Schola Cantorum* s'avança a la boca de l'escenari. Es projecta sobre la pantalla una imatge de la necròpolis Paleocristiana de Tarragona. Els escultors retiren el biombo negre que amaga el sarcòfag i el transporten al mig de l'escenari. El sarcòfag s'il·lumina i queda sol a escena. La *Schola Cantorum* baixa les escales frontals i avancen fins a trobar el seguici fúnebre que transporta el fèretre del bisbe Himeri. La *Schola Cantorum* es col·loca al darrera del seguici entonant una salmòdia. Tot el seguici es dirigeix cap al sarcòfag. El sacerdot, el diaca i un grup d'acompanyants pugen a l'escenari per enterrar en el sarcòfag al bisbe. La resta, amb torxes, envolten l'escenari].

CLERGUE: *Omnipotens Deus, qui per Filium tuum constituisti in fonte baptismatis vincula peccati solvenda esse et ita ad vitam novam accessum*

fuisse apertum, libera animam servi tui sicuti liberati fuerunt ab infirmitate sua caeci, et mulier in profluvio sanguinis subiecta, etiam et claudus in piscina Bethsaidae iacens. Propitius auspice animam servi tui sicuti ageret Filius tuus cum Zacheo publicano. Accipe hunc pium servum tuum in Ierusalem coelestem, ita ut solemniter olim accederet Filius tuus in terrenam Ierusalem civitatem¹.

[Sobre la pantalla de fons la traducció de la pregària: Déu omnipotent, tu que pel teu Fill vas instituir que, pel baptisme, les cadenes del pecat fossin rompudes i que així s'obris el camí a una nova vida, deslliura l'ànima d'aquest servent teu tal com foren deslliurats dels seus mals els cecs, l'hemorroïsa i el paralític a la piscina de Betesda. Compadeix-te de l'ànima del teu servent com et compadires del públicà Zaqueu. I així com va entrar triomfant el teu Fill a la ciutat terrenal de Jerusalem, fes que el teu fidel servidor entri a la ciutat santa de la Jerusalem celestial].

[Quan tothom està situat el sacerdot recita la *commendatio animae*. Tots amb els braços en posició d'orant. A l'acabar la pregària to el seguici entona un AMEN].

FINAL

¹ Agraeixo la traducció al llatí d'aquest text feta pel meu amic, el Prof. Lluís Maria Moncunill i Cirac.

LA PROMESA

MN. JAUME BOFARULL
[VALLS, 1873 - TARRAGONA, 1932]

*Escriptor i conservador
del Museu Arxidiocesà de Tarragona*

[Publicat a *La Veu de Tarragona* el 21 de desembre
de 1919 a l'entrada de l'Arquebisbe Vidal i Barraquer]

I- Flota al *Mare Nostrum*
d'esplendent visió,
de ribatges amples,
d'alta serenor,
i pel cel mirífic
de nostre horitzó
augustal promesa
aura en tremolor,
que iritzant la història
i la tradició,
gemma és de Tàrraco,
joia i galardó.

II- Era al ple dels segles
quan d'Amor cruent
pels solars hispànics
divinal sement,
ben alada i pura
i, a tot aire i vent,
fecundant donava
nou esplet de gent,
i, de l'Evangeli
l'arbre, més creixent,
constel·là la fosca
del vell món morent.

III- Al bell mig d'Ibèria
Tàrraco la gran,
fort Pastor n'havia
del ver Déu amant,
Creador de totes
les coses, i Sant,
quines meravelles

noves, predicant,
les llegendes guanyava
per al cel, trumfant
idoles i Cèsars
i llur flama i sang.

IV- Malaestruga insània
d'Emilià, Pretor,
esclatanta d'ira
contra el Confessor
eximi, prepara
foc devorador
en pira d'horrura,
i, ja en tremolor,
el fill de Tàrraco
ploren pel Pastor
i pels seus Diaques
i pel llur enyor.

V- Ànsia de martiri
té Fructuós, i anhel...
Dins l'amfiteatre
tot es mou crudel,
menys la germania
de cristians fidel
qui al Pastor demana
son record al cel,
un record benigne
per a tot fael
i, per l'orfa Església,
nova allau de zel.

VI- Fructuós ja deia
així amb llavi pur:
- Les flames calciguin
ja mon feble mur,
car, ales esteses,
en el cel atzur
de la benaurança
volaré, pro, augur
que la nostra Església
son Pastor segur
tindrà, sens mancança
en tot temps futur!

VII- Sa veu s'esvaïa
no pas sa oració;
crepitant les flames
de cruent Passió
finia amb victòria
tan excels Pastor.
I pel cel mirífic
de nostre horitzó
i pel *Mare Nostrum*
d'esplendent visió
flota encara i vibra
tal promesa i do...

SANT FRUCTUÓS A TRAVÉS DE LES POSTALS

JOSEP MARIA BRULL ALABART

MÍRIAM RAMON MAS

Museu Bíblic Tarraconense

SEPULCRE DE L'ARQUEBISBE JOAN D'ARAGÓ (1337)

Conjunt funerari gòtic, de marbre blanc, ubicat en un arcosoli al presbiteri de la Catedral de Tarragona, atribuït a l'escultor toscà Tino de Camaino. A l'extrem dret del sepulcre, sobre la figura jacent de l'arquebisbe Joan d'Aragó, es troba la imatge de sant Fructuós, amb les vestidures prelacials pròpies dels bisbes del segle XIV.

P1: Postal de l'any 1930 (HR). Imatge del conjunt funerari. A la part superior, s'aprecia l'armari reliquiari que custodïa la relíquia de santa Tecla.

P2: Postal de l'any 1955 (Raymond). Imatge on es veu el sarcòfag sostingut per dos lleons.

P3: Postal de l'any 1964 (Raymond). Imatge on s'aprecia el sepulcre amb la figura jacent de Joan d'Aragó, rodejat per, de dreta a esquerra: sant Fructuós, sant Lluís de Tolosa, sant Lluís rei de França, santa Isabel d'Hongria i santa Tecla.

P1

P2

P3

IMATGE DE SANT FRUCTUÓS (S. XVII) A LA CAPELLA DE SANT FRUCTUÓS DE LA CATEDRAL DE TARRAGONA

Talla de fusta policromada del bisbe Fructuós obra de l'escultor Benet Baró a la capella renaixentista de la Catedral de Tarragona, feta construir per l'arquebisbe Joan Terès i projectada per l'arquitecte Pere Blai.

P4: Postal de l'Any Jubilar de Sant Fructuós, any 2008 (Escut d'or). Sant Fructuós apareix vestit a la manera litúrgica de l'època i descansa sobre un pedestal on hi posa «San Fructuose ora pro nobis».

ESGRAFIATS DE SANT FRUCTUÓS, SANT AUGURI I SANT EULOGI (1959) AL PLA DE PALAU

Amb motiu de l'Any Jubilar de Sant Fructuós l'any 1959, es van crear uns esgrafiats projectats per E. Baixeras amb les imatges dels màrtirs tarragonins sant Fructuós i els seus diaques sant Auguri i sant Eulogi, a la paret del convent de les Carmelites, al Pla de Palau de Tarragona.

P5: Postal de l'any 1968 (Chinchilla golondrina). Imatge de Pla de Palau, amb els esgrafiats dels màrtirs a mà dreta.

CREU DE TERME DEL PASSEIG DE SANT ANTONI (1604)

Creu barroca obra d'Agustí Pujol, situada davant del Palau de la Diputació de Tarragona. Amb nou metres d'altura presenta a la part superior la imatge de Crist i la Verge dels Dolors. La creu es recolza sobre un petit templet octogonal de pedra on, dins de fornícules separades per columnes, hi ha representats Sant Fructuós, Sant Pere, Sant Pau, Santa Tecla, Sant Josep, Sant Antoni, Santa Llúcia i Sant Magí.

P6: Postal de l'any 1932 (Pàmies). Detall de la creu de terme, on a la part inferior esquerra, hi ha la imatge de Sant Fructuós.

P4

P5

P6

AMFITEATRE DE TARRAGONA

Construït durant la primera meitat del s. II dC, l'amfiteatre de Tarragona era concebut com un edifici el·líptic dedicat a oferir espectacles de gladiadors. A inicis del s. III, durant l'imperi d'Heliogàbal, el complex va experimentar algunes reformes. L'any 259 dC, hi moren cremats vius, el bisbe Fructuós i els seus dos diaques Auguri i Eulogi. Testimoni d'aquest fet, és la basílica que es va aixecar al s. VI en memòria dels màrtirs, possiblement en l'espai precís on es va produir el martiri. Sobre aquesta construcció, ja en el segle XII, es va aixecar l'església romànica de Santa Maria del Miracle. Al s. XVI els frares trinitaris van alçar un convent al costat del temple i al s. XVIII es va convertir en penal. A principis del s. XX es va enderrocar part de la construcció de l'església per amenaça de ruïna. Entre els anys 40 i 50 la Fundació William Bryant va realitzar un gran treball de recuperació del monument i ja als anys 80 es van escometre les primeres intervencions arqueològiques. L'any 2000 el conjunt és declarat Patrimoni de la Humanitat per la UNESCO.

P7: Postal de l'any 1908 (Hauser y Menet). P8: Postal de l'any 1924 (Arxiu Ricart).

P9: Postal de l'any 1929 (TAU). P10: Postal de l'any 1950 (Garrabella).

P11: Postal de l'any 1955 (Raymond).

P7

P8

P9

P10

P11

P12: Postal de l'any 1957 (Campanà). P13: Postal de l'any 1962 (Chinchilla).

P14: Postal de l'any 1962 (Chinchilla). P15: Postal de l'any 1962 (Chinchilla).

P 16: Postal de l'any 1963 (Campanà). A la imatge es poden veure diverses pintures exposades a l'arena de l'amfiteatre, possiblement amb motiu de la *Exposición Nacional de Turismo*, celebrada l'any 1963 a Tarragona, durant l'Any Jubilar Paulí. P17: Postal de l'any 1969 (Raymond).

RELLEU CERÀMIC DE SANT FRUCTUÓS, SANT AUGURI I SANT EULOGI (1990)

Presidint l'església parroquial de Sant Fructuós de Tarragona trobem un relleu ceràmic dedicat als màrtirs tarragonins, obra de Mn. Joan Curieses Garcia. Consta de 12 metres de superfície i està format per 180 peces de pedra refractària modelada, cuita al forn i policromada. Té una forma de creu asimètrica i representa el martiri dels sants a l'arena de l'amfiteatre

P18: Postal de l'any 1990.

P12

P13

P14

P15

P16

P17

P18

SEGELLS COMMEMORATIUS DEL XVIIIÈ CENTENARI DELS MÀRTIRS SOTA LA PERSECUCIÓ DE VALERIÀ

VICENTE MARÍN MAESTRO

Llicenciat en Ciències Religioses

Al segle III, durant el mandat de Valerià (253-260), es va promulgar un edicte de persecució contra l'organització de l'Església [agost del 257], i en concret contra els pastors i laics amb càrrec notori a la comunitat, on primer se'ls condemnava a l'exili, a treballs forçats, o a passar a la condició d'esclaus, i després a la mort (a partir de l'any 258). A la resta de cristians de les comunitats en general se'ls va prohibir l'accés a la litúrgia i als cementiris sota pena de mort. També aquest edicte promulgava la confiscació de les propietats de l'Església.

Durant aquest període de persecucions moren martiritzats, entre altres, a Roma el Papa Sixte II i sis diaques (el 6 d'agost del 258), el diaca Llorenç (el 10 d'agost del 258), a Cartago el bisbe Cebrià (el 14 de setembre del 258), i a Tàrraco el bisbe Fructuós i els seus diaques Auguri i Eulogi (el 21 de gener de 259).

El 25 de maig de 1959, en commemoració dels XVIIè centenari d'aquests martiris (258-1958), el servei filatèlic del Vaticà va fer una edició de segells, on podem veure a SIX-TVS·PM (Sixte, papa), CYPR-IANVS·EP (Cebrià, bisbe), FRVC-TVOSVS·EP

(Fructuós, bisbe), LAVR-ENTIVS (Llorenç, diaca), AGA-PITVS (Agapit, diaca) i FILIC-ISSIMVS (Felicíssim, diaca), víctimes exemplars d'aquesta persecució i dels quals ara fem un breu resum a continuació.

L'ESGLÉSIA DE ROMA: SIXTE II

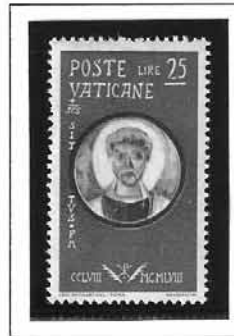
A la ciutat de Roma ens trobem davant la pàgina més gloriosa de la història d'aquesta Església durant la persecució de Valerià. El bisbe Cebrià podrà recolzar-se en aquest testimoni per a convidar als cristians d'Àfrica "a la lluita espiritual", de tal forma *que cadascú de nosaltres no pensí tant en la mort en quan l'immortalitat i que consagrats a Déu amb totes les energies de la seva fe i del seu entusiasme, sentin abans l'alegria que la por a l'hora d'una confessió, en la qual els soldats de Déu no reben la mort, sinó més bé "la corona".*¹

El dia 6 d'agost, el Papa Sixte II i quatre dels seus diaques —Gener, Magne, Vicens i Esteve— van ser detinguts i martiritzats decapitats a les catacumbes de sant Calixt de Roma mentre es celebrava

¹ Carta 80 [traducció literal de l'autor].

LAVR—ENTIVS

SIX—TVS·PM

AGA—PITVS

FILIC—ISSIMVS

CYPR—IANVS·EP

FRVC—TVOSVS·EP

l'Eucaristia. Van ser enterrats en el cementiri de Calixt, a la via Apia de Roma.

Els diaques Felícissim i Agapit també van ser detinguts i decapitats en el cementiri de Pretextat el mateix dia.

Llorenç era el setè dels diaques de Roma, i va ser detingut el mateix dia, essent martiritzat quatre dies després. Es tractava de la persona de confiança del Papa Sixte, i va esdevenir un màrtir celebrat degut al relat del seu martiri. L'entusiasme d'aquest administrador de l'Església davant els jutges, la evangèlica forma com va protegir els béns de la comunitat distribuint-los entre els pobres i l'horror de les tortures que va patir, foren conegudes per tot el món cristià en els temps de sant Ambròs i sant Agustí. Una llegenda citada per sant Ambròs diu que Llorenç es trobà amb Sixte camí del seu martiri i li preguntà: *"On vas, estimat pare, sense el teu fill? On vas, sant pare, sense el teu diaca? Mai has anat a l'altar de sacrificis sense el teu servidor, i ara desitges fer-ho sense mi?"* i Sixte respongué: *"D'aquí a tres dies em seguiràs"*. I segons la tradició, així va ser, ja que el dia 10 d'agost fou posat en una graella i cremat viu en una foguera.

L'ESGLÉSIA DE TÀRRACO: FRUCTUÓS

A la ciutat de Tàrraco, el dia 21 de gener de l'any 259 van ser martiritzats el bisbe Fructuós juntament amb els seus diaques Auguri i Eulogi, després de ser detinguts i portats a presó, i d'un judici fulminant —segons els dissenys de l'edicta imperial— que els va condemnar a ser cremats vius a l'amfiteatre de la ciutat.

Les actes de martiri estan reconegudes com les més fidels, fins al punt que es pot considerar a Fructuós i els seus diaques com "els protomàrtirs" hispans justificats davant la història per la seva autenticitat.

Al segle V en el *Peristephanon* d'Aureli Prudenci estan presents aquestes actes com una de les glòries

cristianes de la Tarraconense encara romana, i el *sermó 273* de sant Agustí ens ofereix l'única descripció física que conservem de sant Fructuós, essent una conseqüència del gran ressò que la *Passio Fructuosi* va tenir en l'Església primitiva.²

L'ESGLÉSIA DE CARTAGO: CEBRIÀ

A la ciutat de Cartago, de l'Àfrica romana, va ser martiritzat el bisbe Cebrià, decapitat el 14 de setembre del 258. Anteriorment ja havia sofert la condemna de desterrament, però pel fet de mantenir-se al capdavant de l'Església de Cartago, va ser cridat de nou a judici i martiritzat.

Dels escrits del mateix bisbe Cebrià es pot extreure com ha de ser la figura del bisbe per a la seva comunitat: *"convé que sigui a la ciutat, al davant de l'Església on estigui, on el bisbe confessi al Senyor per tal que la seva confessió representi la de la totalitat de la comunitat"*. Una gran multitud de gent el va acompanyar al martiri, tot revestint-se amb la majestuositat d'una solemne litúrgia.

FINAL DE LA PERSECUCIÓ DE VALERIÀ

Com a cloenda voldríem afegir que aquesta persecució de Valerià va acabar d'una manera inesperada, ja que amb la catastròfica guerra contra Pèrsia, el mateix Valerià es va dirigir a Edessa l'any 259, assetjada pel rei persa Sapor, i allà, debilitat per la pesta va caure presoner, essent humiliat i martiritzat deshonestament.

Podem dir que en tant que el paganisme començava a decaure, l'Església de Déu creixia i s'enfortia a partir de la sang i testimoni dels màrtirs, fet que amb orgull i amb alegria avui podem dir tots nosaltres: *Oh màrtirs benaurats!*

² DD.AA.: *Les Actes del martiri de sant Fructuós, bisbe de Tarragona, i dels seus diaques sant Auguri i sant Eulogi. Context històric, teologia i espiritualitat*, Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 2009,17.

LES JORNADES MUNDIALS DE LA JOVENTUT: UNA OPORTUNITAT PASTORAL I TAMBÉ CULTURAL. PARTICIPACIÓ DE L'ASSOCIACIÓ CULTURAL SANT FRUCTUÓS

MARISA JIMÉNEZ BUEDO

Delegada de Pastoral de Joventut de l'Arquebisbat de Tarragona

Amb motiu de la celebració a Madrid de la Jornada Mundial de la Joventut, l'Arquebisbat de Tarragona va acollir a 7.000 joves peregrins, entre els dies 11 a 16 d'agost.

A Tarragona, els joves d'arreu han esdevingut uns testimonis molt qualificats per a tots nosaltres. Vinguets de França, Itàlia, Txèquia, Eslovàquia, Polònia, Canadà, Equador..., una gran i diversa realitat de joves cristians han donat testimoni, entre nosaltres, de la seva fe i de la seva cultura. Uns peregrins en recerca, moguts per l'alegria de la trobada amb d'altres joves en clau de fe. Una experiència que no ens ha deixat indiferent a ningú que hem tingut la oportunitat de ser a prop d'aquests joves. Una oportunitat per posar a molta gent en clau d'acollida i servei, famílies que han acollit, gent gran que ha fet un servei i gent jove que ha pogut compartir la seva cultura, la seva terra, la seva fe i la seva església local.

Les administracions públiques i les institucions socials, s'han implicat i han donat suport a aquest gran esdeveniment. Veure joves amb un comportament tan exemplar per les nostres ciutats i pobles, amb alegria però amb gran civisme ens ha deixat a tots ben sorpresos i a l'hora orgullosos d'aquesta gran família que és l'Església.

Durant aquests dies els joves van viure moments d'intercanvi amb les parròquies i escoles que els acollien. Tota l'arxidiòcesi en una clau d'acollida familiar que ha quedat per sempre als nostres cors.

L'estructura de l'acollida als dies previs a l'arxidiòcesi va ser ben diferent segons el dia. El primer dia era, el dia de la parròquia, on els joves peregrins participaven de les activitats preparades per les comunitats parroquials i religioses. Un treball que va posar a totes les generacions de les comunitats a treballar plegats, per preparar menjars, les activitats culturals, lúdiques, litúrgiques, una acollida que ha atansat a moltes famílies, voluntaris i joves a les parròquies i escoles acollidores.

No oblidarem els moments viscuts al Fòrum de Barcelona, on més de 40.000 joves d'arreu de totes les diòcesis acollidores de Catalunya s'aplegaren per donar testimoni de la seva fe, celebrant l'eucaristia, visitant la Basílica de la Sagrada Família, per acabar un gran concert musical amb els grups *Genrosso* (Grup italià) i *Please* (grup de Tarragona imitadors oficials del grup U2).

El tercer dia d'acollida era el dedicat a la diòcesi i Tarragona es convertia en el punt de trobada dels 7.000 joves. La delegació de Joves va preparar amb col·laboració de moltes institucions i realitats culturals un dia de descoberta de la nostra rica, profunda i antiga cultura i també de les nostres arrels cristianes arribant als protomàrtirs de la península ibèrica i a la tradició paulina de la conversió de les nostres terres per l'apòstol.

Per grups de 1.000 participants, els joves peregrins durant tot un matí van participar de diferents propostes, que anaven des de concerts de música en clau testimonial i evangelitzadora amb la presència del grup *Canta la Teva Fe* i el grup *Sal 150*. Al Palau de Congressos podien gaudir d'una catequesi, de Mn. Armand Puig, sobre les set crides de Jesús. A l'amfiteatre, la representació "*Edificats i Arrelats*" atansava als joves la realitat de la santedat i el martiri, llegint les actes de Sant Fructuós. Un altre espai va ser la part alta que es convertia en un gran espai cultural on sortien rutes per veure la Catedral, la Capella de Sant Pau, de Sant Magí, la nostra Setmana Santa (a l'Església de Natzaret, a Sant Miquel del Pla i a l'Església de Sant Llorenç), la participació a un assaig dels Castellers, una visita guiada al Museu Bíblic Tarraconense, descoberta de les accions socials de Càritas diocesana, i també de l'experiència de l'Estiu Solidari amb la delegació de Missions, o participar d'una experiència d'interioritat als patis del Seminari Pontifici.

A la tarda la Tarraco Arena Plaça es convertia en Església per acollir a més de 8.000 persones per celebrar, amb la participació de tots els bisbes que ens acompanyaren en aquests dies, nou concretament, en l'acte d'acció de gràcies i enviament dels joves cap a les JMJ.

Una celebració on tots varem vibrar per la bellesa de la litúrgia, i la participació tant festiva i a l'hora

tan respectuosa en tot moment per part dels joves peregrins.

Un moment especial tant pel que significà com per la gratitud que la delegació tenim vers l'Associació Cultural Sant Fructuós, va ser la magnífica aportació com a tancament de l'acte de la Tarraco Arena Plaça als nostres joves. La delegació de joves va demanar a l'Associació Cultural Sant Fructuós, en la persona d'Andreu Muñoz, una representació que vinculés la història de la nostra església, aglutinant els elements festius i folklòrics més significatius de la nostra ciutat. D'aquí en va sortir l'espectacle *Tarraco Ex tempore*, que sota la direcció d'Andreu Muñoz feia un recorregut de la història de Tarragona des dels ibers fins als nostres dies amb la participació del grup *Thaleia*, Associació Cultural Sant Fructuós, Cos de Bastoners, Moixiganga i els Castellers de Tarragona.

Gràcies a tota l'Associació per formar part d'aquest moment eclesial tan important per a l'arxidiòcesi de Tarragona, de nou, moltes gràcies a tots!

ESTIMAR MALGRAT LES DIFICULTATS UNA EXPERIÈNCIA MISSIONERA A HONDURES

BLANCA SERRES MARCO

Membre de l'ACSF

Ara farà quatre mesos, quatre joves de la diòcesi de Tarragona encetàvem un viatge que canviaria les nostres vides. Una d'aquelles experiències que et remouen per dins, i de la que en surts reforçat, una d'aquelles vivències que et posen a punt, que reactiven el teu esperit i t'empenyen a caminar en el teu dia a dia. De la mà de la Delegació de Joves de Tarragona i de la Delegació de Missions, vam dir "sí" a una experiència missionera d'un mes a Hondures. Allà seriem acompanyats pel bisbe de Trujillo, en Lluís Solé i Fa, nascut a Tarragona i amb una experiència missionera de més de 30 anys. La nostra comesa seria col·laborar amb l'Institut Hondureny d'Educació per Ràdio, que ofereix l'ensenyament radiofònic a aquells joves que no poden accedir a nuclis urbans amb una estructura educativa més desenvolupada.

Ens ho vam plantejar com una visita familiar, com anar a veure els familiars que sovint tenim més lluny, com quan truquem als cosins del poble i ens preocupem per com els hi va tot i compartim amb ells els bons moments i els no tan bons. Com quan a la sortida de missa esperem a “petar la xerradeta” amb la gent amb la que compartim la nostra fe, com quan celebrem l’èxit de la representació de *La Passió de Sant Frutuós* a l’Amfiteatre amb un sopar a la fresca... com una veritable comunió. Amb la diferència de que encara no coneixíem els “nostres familiars” d’Hondures, sentíem certes inseguretats inicials, i potser por de no ser acceptats per aquella nova cultura.

Res més lluny de la realitat. Un cop al territori ens vam trobar amb gent que ens va fer trobar com si fóssim a casa, que ens estimava sense conèixer-nos, que ens somreia sense haver compartit encara res amb ells. Els nostres germans hondurenys viuen immersos en una societat el motor de la qual (i també fre) és el negoci de les drogues, on la violència batega a cada carrer, on la educació no és una prioritat, una societat governada per la corrupció i amenaçada per un futur incert. Amb tot, en el nostre recorregut per diversos pobles i parròquies i malgrat la manca de recursos, les famílies ens acollien a les seves cases com si fóssim un més, ens oferien els millors llits, cuinaven per a nosaltres el millor de la seva despensa, ens dedicaven els millors somriures.

Us heu fixa’t en la nena de la foto? És feliç, malgrat les dificultats que travessa la seva família. Cal una enorme capacitat per a estimar malgrat el sofriment que, de vegades, ens toca viure. I tots podem ampliar i fer inabastable aquesta capacitat nostra, ho hem comprovat. Podem estimar sempre una mica més compartint amb els nostres germans la vida que ens regala Déu. Aquest és l’exercici que practicà Jesús, i el que heretà també el nostre sant bisbe Frutuós: Viure en comunió amb els nostres germans.

Ens recorda Sant Joan: *“Tothom coneixerà que sou deixebles meus per l’amor que us tindreu entre vosaltres”* (Jn 13, 35). I tot just això és el que l’ACSF no pot perdre mai, que la il·lusió del nostre projecte ens permeti gaudir d’una experiència que reactivi la nostra capacitat per a estimar, que ampliï les fronteres del nostre cor, que sant Frutuós ens uneixi a tots per viure sempre contents en la fe, i que la força de l’esperit ens ajudi a combatre les dificultats des de l’amor, en comunió amb tota l’Església, estesa d’Orient a Occident.

LLISTAT DE SOCIS

1	21-01-2000	Muñoz Melgar, Andreu	41	25-03-2000	Rodríguez Maeso, Jacint
2	21-01-2000	González Ramos, Andrés	42	25-03-2000	Iglesias Llagostera, Lluís
3	21-01-2000	Blanco Calvo, Jesús	43	25-03-2000	Borràs Fernández, Carme
4	21-01-2000	Marín Maestro, Vicente	44	25-03-2000	Mosquera Brunet, Víctor
5	21-01-2000	Pallejà Blay, Marcel	45	25-03-2000	Bella Boltó, Xavier
6	21-01-2000	González Ramos, M ^a Carmen	46	25-03-2000	Sánchez Cobacho, M ^a Carmen
7	21-01-2000	Magí Ferré, Joan	47	25-03-2000	Filgueras González, Dolores
8	21-01-2000	Teixell Navarro, Imma	48	25-03-2000	Bordas Belmonte, Lluïsa
11	21-01-2000	Aranda Blay, Lluís	49	25-03-2000	Salla Guinovart, Francesc
12	25-03-2000	Parròquia de Sant Pere i Sant Pau	50	25-03-2000	Fernández Pizarro, Francisca
13	25-03-2000	Barbarà Anglès, Miquel	51	25-03-2000	Rodríguez Fernández, Anna
14	25-03-2000	Juan i Valero, Ferran	52	25-03-2000	Rodríguez Fernández, Victor
15	25-03-2000	Marqués Peña, Yolanda	53	25-03-2000	González Ramos, Manoli
17	25-03-2000	Marco Subias, M ^a Carmen	56	25-03-2000	Farran i Odena, Josep
18	25-03-2000	Serres Marco, Blanca	57	25-03-2000	Castillo Algaba, M. Teresa
19	25-03-2000	Serres Marco, Helena	58	25-03-2000	Uriarte Castillo, Carlos
20	25-03-2000	Borràs Fernández, Jordi	59	25-03-2000	Uriarte Polo, Carlos
22	25-03-2000	Sánchez Guerrero, David Jesús	61	25-03-2000	Argilaga Montserrat, M. Josepa
23	25-03-2000	Padró Cabello, M. Betlem	62	25-03-2000	Sales Carda, Manel Jaume
24	25-03-2000	Pallejà Padró, Gisela	63	25-03-2000	González Ramos, M ^a Lourdes
25	25-03-2000	Pallejà Padró, Magí	67	25-03-2000	Durán Flores, Montse
26	25-03-2000	Marín Maestro, Joan Carles	70	25-03-2000	Cotano Fernández, Roger
27	25-03-2000	Cepillo Galán, Isabel M ^a	71	25-03-2000	González Hernández, Nicolás
28	25-03-2000	Román Cano, José Manuel	72	25-03-2000	Ramos Pérez, Celestina
30	25-03-2000	Blanco Calvo, M ^a Cinta	73	25-03-2000	Talo Vallvé, Nando
31	25-03-2000	Navarro Gómez, Pere	75	11-10-2000	Gómez Santaella, José Antonio
32	25-03-2000	Borràs Margalef, Josep	76	11-10-2000	Jornet Domenech, Josep M.
33	25-03-2000	Fernández Osorio, Carmen	78	11-10-2000	Cobacho Romero, Rafaela
34	25-03-2000	Mateu de la Casa, Raimon	79	11-10-2000	Quilez Mata, Jorge Juan
35	25-03-2000	Virgili Montoliu, Inés	80	11-10-2000	Setién Arroita, Yolanda
36	25-03-2000	Muñoz Virgili, Andreu	81	11-10-2000	Adrià i Maijó, Mercè
37	25-03-2000	Muñoz Virgili, Pau	82	11-10-2000	Kichner Abeya, M. Àngels
38	25-03-2000	Pérez Bravo, M ^a Amparo	83	11-10-2000	Gallart Magarolas, Francesc
39	25-03-2000	Paisano Parejo, Jordi	85	11-10-2000	Muñoz Pérez, Pablo
40	25-03-2000	Muñoz Melgar, M ^a Teresa	87	11-10-2000	Muñoz Pérez, Alex

88	11-10-2000	Iglesias Torrellas, Dolors	153	16-05-2002	Massaguer Comes, Jordi
89	11-10-2000	Galià Romaní, Joaquim	154	16-05-2002	Chimisanas Mateu-Alsina, Elisabet
90	11-10-2000	Claver Caselles, Joaquim	155	16-05-2002	Bea Castaño, David
91	11-10-2000	López, John	156	16-05-2002	Olivé Elías, Marcel
92	11-10-2000	Mateu Usach, Enric	157	16-05-2002	Brescolí Rodríguez, Jordi
93	21-01-2001	Jornet Montaña, Sònia	158	16-05-2002	Castellví Sabaté, Montserrat
97	21-01-2001	Pérez Pulido, Julián	161	16-05-2002	Fuentes López, Paqui
98	21-01-2001	Parròquia de Sant Pau	162	24-05-2002	Soro Roca, Santiago
99	21-01-2001	Cedó Perelló, Joan Anton	163	24-05-2002	Montserat Fornós, Juan
101	21-01-2001	Quilez Mata, Julio Luís	164	24-05-2002	Reverté Margalef, M ^a Teresa
102	01-01-2001	Marín Muñoz, David	165	24-05-2002	Mejias Sendra, Magí
103	21-01-2001	Col·legi Lestonnac-L'Ensenyança	167	24-05-2002	Fernández Osorio, Alicia
104	21-01-2001	Sugrañes Miret, Montserrat	168	30-05-2002	Elias Cortés, M ^a Gloria
106	26-02-2001	Rodríguez Maeso, Maribel	169	30-05-2002	Amenós Torremadé, Antoni
107	26-02-2001	Pena Romero, Joan Antoni	170	30-05-2002	Prim Donés, M ^a Montserrat
108	26-02-2001	Ribas Ballesté, Daniel	171	30-05-2002	Pérez Garrido, Ana Rosalia
109	03-08-2001	Pallejà Blay, Daniel	172	30-05-2002	Muñoz Pérez, Ana Maria
110	03-08-2001	Virgili Avià, Jordi	173	30-05-2002	Muñoz Melgar, Rafael
111	03-08-2001	Montoliu Asens, Inés	174	30-05-2002	Rius Ruiz, Irene
112	03-08-2001	Pascual i Palau, Josep Ramon	175	30-05-2002	Rius Ruiz, Maria
113	05-09-2001	Moncunill Martí, Fructuós	176	30-05-2002	Rius Ruiz, Xavier
114	05-09-2001	Nosas Brull, Josep M.	177	30-05-2002	Ruiz Manrique, Aurora
115	05-09-2001	Piñol Abelló, Rosa M.	178	30-05-2002	Rius Ferrús, F. Xavier
116	27-11-2001	Forns Fernández, M. Victòria	180	30-05-2002	Dominiques de l'Ensenyament
118	10-01-2002	Llagostera Solé, Conxita	182	30-05-2002	Luengo Sastre, Purificación
119	05-02-2002	Ortiz Giménez, Lourdes	183	30-05-2002	Ibáñez Tatay, Jose Luis
120	05-02-2002	Salla Roig, Núria	185	20-06-2002	Martínez Casanelles, Jesús
121	05-02-2002	López Díaz-Cano, Joan Antón	186	20-06-2002	Martí Baiget, Maria
123	22-02-2002	Giménez Porcuna, Francesc	187	20-06-2002	Moncunill Cirac, Lluís M.
124	22-02-2002	Parròquia de Sant Fructuós	188	20-06-2002	Burrut Fortuny, Salvadora
126	22-02-2002	Prats Piqué, Enric	189	20-06-2002	Burrut Fortuny, Amalia
127	22-02-2002	Casals Petrus, Elisenda	190	20-06-2002	Puig Andreu, Joan
130	22-02-2002	de Nova Barrón, M ^a Jesús	191	20-06-2002	Huguet Merelo-Barbera, Mercedes
131	22-02-2002	Col·legi Mare de Déu del Carme	192	20-06-2002	Germanes Dominiques de l'Ensenyament
132	22-02-2002	Borràs Brulles, Roser	193	20-06-2002	Coll Gilabert, Antoni
133	22-02-2002	Quetcuti Ferrer, Adolf	194	20-06-2002	Nosas Piñol, Rosa M.
135	22-02-2002	Guinart Sesplugues, Montserrat	195	20-06-2002	Nosas Piñol, Josep M.
136	21-03-2002	Lozano Romero, José	196	26-09-2002	Parròquia de Sant Fruitós
137	21-03-2002	Col·legi La Salle	198	26-09-2002	Serres Caldú, Laureano
138	21-03-2002	de la Peña Manjóu, Pau	199	26-09-2002	Serres Timoneda, Miguel
139	21-03-2002	Rodríguez Balada, Elena	200	26-09-2002	Fernández Casanovas, M ^a Leonor
140	21-03-2002	Blay Boqué, M ^a Teresa	201	26-09-2002	Saez Silvestre, M ^a Angels
141	21-03-2002	AMPA Col·legi Mare de Déu del Carme	202	26-09-2002	Timm Loetje, Christel
144	18-04-2002	Bidó Odena, M. Dolors	203	07-11-2002	Navarro García, Juana
145	18-04-2002	AVV La Unió	204	07-11-2002	Val Martínez, Josefa
146	18-04-2002	Comunitat La Salle	205	07-11-2002	Mur Casas, Bernabé
147	18-04-2002	Parròquia de Sant Cosme i Sant Damià	207	12-12-2002	Melgar Nicolás, Francisca
148	18-04-2002	PP Rogacionistes	211	16-01-2003	Escorza Góngora, Esther
151	16-05-2002	Castillejo Brull, Miquel	213	16-01-2003	Salgado Combalia, José Ramón
152	16-05-2002	Ferrer Virgili, Lluís	214	16-01-2003	Martínez Valcabado, Maribel

215	16-01-2003	Salort Volart, Teresa	275	08-01-2005	Azor Parra, Consol
216	14-02-2003	Martín Martín, Antonio	277	08-01-2005	Olivé Ventura, Juan
217	14-02-2003	Noci Sánchez, Rosalia	278	08-01-2005	Marsal Miracle, Maria
218	14-02-2003	Gandia Boronat, Marcela	279	08-01-2005	Baltaretu, Vasile
219	14-02-2003	Borràs González, Marc	280	05-05-2005	Pujol Balcells, Jaume
220	14-02-2003	Jordi Ribas, Anna	281	01-07-2005	Blanco Sánchez, Hugo
221	14-02-2003	Montero Merayo, Manuel José	282	22-12-2005	Manrique Carrasco, Conxa
222	14-02-2003	Martí i López, Miquel	283	12-01-2006	Duch Pijoan, Maria Teresa
223	14-02-2003	Borràs Galceran, Anton M ^a	284	12-01-2006	Cisquella Corsà, Montserrat
224	14-02-2003	Massana Sans, Maria	285	12-01-2006	Guerrero Castellví, Isidor
225	14-02-2003	Segura Vallés, Joan	286	12-01-2006	Bargalló Hernández, Carme
226	14-02-2003	Pérez Arteaga, Maria Rosa	287	12-01-2006	Pons Güell, Carmen
227	11-04-2003	Vallvé Navarro, Albert	288	27-01-2006	Castellví Marín, Emma
228	11-04-2003	Teixell Navarro, M. Àngels	289	16-03-2006	Martínez Blanco, Ana María
231	11-04-2003	Ferrer Mulet, Lluís	290	16-03-2006	Bertran Vinaixa, Amparo
232	11-04-2003	Martorell Comes, M. Mercè	291	16-03-2006	Sanchís Caballé, Meritxell
236	09-09-2003	Blay Gatell, Roser	292	16-03-2006	Rovira Iglesias, Robert
237	09-09-2003	Melero Lleixà, Loli	293	16-03-2006	Montero Simó, Miguel Ángel
238	09-09-2003	Coll Larrosa, Núria	294	16-03-2006	Martín Castarlenas, Marisa
239	09-09-2003	Aixalà Llovet, Concepció	295	16-03-2006	Virgili Sastre, Josep Maria
242	09-10-2003	Amigo Iglesias, Tecla	296	16-03-2006	Impremta Virgili
243	09-10-2003	Rius Ferrús, Lluís Maria	298	16-03-2006	Queralt i Vidal Joan
244	09-10-2003	Moreno Ortiz, Marian	299	16-03-2006	González Mohedano, Mireia
245	09-10-2003	Rius Moreno, Pau	300	16-03-2006	González Mohedano, Joan
246	10-12-2003	Martos Fernández, Anna	301	16-03-2006	Castán Julbe, Montserrat
247	10-12-2003	Farran Martos, Josep	302	16-03-2006	Blanco Castán, Oscar
248	08-01-2004	Farran Martos, Xavier	303	10-11-2006	Figuerola Roca, Antonia
249	08-01-2004	Alfaro Bozalongo, Hilari	304	10-11-2006	Comas Lou, Núria
250	08-01-2004	Mateu Merelli, Anna	305	10-11-2006	Pallejà Comas, Berta
251	08-01-2004	Abella Bordàs, Jordi	306	27-12-2006	Rossell Carol, Joan
252	11-03-2004	Pàmies Musté, Neus	307	27-12-2006	Ayala Font, Josep Maria
253	11-03-2004	Lleixà Gabriel, Montserrat	308	27-12-2006	Vilaplana Civit, Antoni
254	11-03-2004	Casanelles Moix, Maria del Carme	309	27-12-2006	Merino Anton, Isabel
255	11-03-2004	Martínez Sabadell, Pasqual	310	27-12-2006	Romeu Torres, Josep
256	11-03-2004	Van Maurik Antonell, Marianne	311	27-12-2006	Domènech Vallvé, David
257	11-03-2004	Madueño Fernández, Juan	312	27-12-2006	Aniorte Rione, Teresa
259	07-10-2004	Sales González, Jaume	313	27-12-2006	Huguet Merelo, Jose Ramon
260	07-10-2004	Herranz Del Rey, Montserrat	314	27-12-2006	Torné Reverté, Carme
262	07-10-2004	Duch Brotons, Ferran	315	27-12-2006	Marín Muñoz, Jaume
264	07-10-2004	Ballesteros Casanova, Josep Fèlix	316	27-12-2006	Escarre Ros, M. Antònia
265	07-10-2004	Castán Julbe, Ramon	317	27-12-2006	Adserias Pascual, Fèlix
266	07-10-2004	Mur Val, Elena	318	27-12-2006	Rota Aleu, Rosaura
267	07-10-2004	Castán Mur, Xavier	319	27-12-2006	Sanchís Bertomeu, Miquel
268	07-10-2004	Castán Mur, Núria	320	27-12-2006	Sanchís Rota, Pau
269	07-10-2004	Muñoz Melgar, Diego	321	01-02-2007	Torres Sabaté, Joan Andreu
270	07-10-2004	Virgili Novel, Francesc	322	01-02-2007	Parròquia de Sant Francesc
271	08-01-2005	Sabaté Tomàs, Jordi	323	01-02-2007	Ortiz de Paz, Pilar
272	04-03-2005	Margalef Veciana, Marc	324	01-02-2007	Duch Pijuán, Maria Rosa
273	04-03-2005	Figuera Pàmies, Èlia	325	14-06-2007	Gimeno Villamana, Alberto
274	09-03-2005	Briansó Caballero, Sílvia	326	14-06-2007	Castellví Marín, Joan

327	14-06-2007	Baches Pla, Carles	360	11-06-2009	Pallejà Cabré, Margarita
328	14-06-2007	Salvadó Urpí, Inés	361	11-06-2009	Cros Borràs, Aurora
329	14-06-2007	Ramon Mas, Míriam	362	11-06-2009	Veciana Alegre, M Cinta
330	14-06-2007	Amigó Garcés, Montse	364	11-06-2009	Sánchez González, Blas Jesús
331	14-06-2007	Rovira Queralt Ma. Lluïsa	365	15-07-2009	Mateu Guarro, Josep
332	14-06-2007	Mislata Mislata Robert	366	01-12-2009	Navarro Comella, Josep
333	21-12-2007	Gabriel Garcia, Jordi	367	01-12-2009	Farré Valmaña, M. Carme
334	21-12-2007	Garcia Rodrigo, Pilar	368	04-02-2010	Ibañez Luengo, Ana
335	28-03-2008	Romero, Michel	369	04-02-2010	Ibañez Luengo, Alberto
336	28-03-2008	Sans Martí, Josep Maria	370	04-02-2010	Ibañez Luengo, Carolina
337	03-04-2008	Vallhonrat Llurba, Ernest	371	04-02-2010	Vives Sanromà, Ignacio
338	26-09-2008	Comas Lou, Enric	372	04-02-2010	Setién Arroita, Iratxe
339	26-09-2008	Pallejà Comas, Adrià	373	04-02-2010	Cabré Farreny, Mercè
340	26-09-2008	Espigó Sáez, Jordi	374	04-02-2010	Cabré Farreny, Rosa
341	26-09-2008	Viña Sabaté, Ma Isabel	375	18-03-2010	Bigorra Fernández, Rosa
342	26-09-2008	Marrugat Casellas, Francisco	376	08-03-2010	Fabregat Palau, Maria
343	26-09-2008	Folch Ras, Jordi	377	22-04-2010	Carreto Martín, Laura
344	26-09-2008	Oldhamstead, Roger	378	22-04-2010	Carreto Poveda, Manuel
345	26-09-2008	Richardson, David	379	22-04-2010	Martín Puig, M. Elena
346	26-09-2008	Rosa Mas Carceller	380	06-05-2010	Domènech, Joan Antoni
347	18-12-2008	Casanelles Moix, Anton	381	15-07-2010	Aleu Viñas, Ma Lourdes
348	07-01-2009	Baixauli Santos, Luis José	382	24-02-2011	Sendra Vellvè, Jordi Miquel
349	07-01-2009	Blanco Sánchez, Mario	383	24-02-2011	Solé Tomás, Teresa
350	07-01-2009	Roca Barberà, Remei	384	24-02-2011	Solé Tomás, Marina
351	07-01-2009	De Novoa Barón, Ma Luisa	385	10-11-2011	Ferrer Val, Josep-Francesc
352	05-02-2009	Galofré Capell, M Núria	386	10-11-2011	Plana Sole, Maria Cinta
353	05-02-2009	Galofré Capell, M Montserrat	387	10-11-2011	Nonell Torres, Pedro
354	05-02-2009	Sans Ballart, Jordi	388	10-11-2011	Fernández García, Susana
355	05-02-2009	Sans Twose, Marc			
356	05-02-2009	Ortiz Giménez, Francesc			
357	05-02-2009	Cerro Cortés, Elisabet			
358	18-02-2009	Casanelles Moix, Josep			
359	18-02-2009	Miró Masvidal Rosa Maria			

JOSEP M. SUBIRACHS EL BISBE FRUCTUÓS I ELS SEUS DIAQUES AUGURI I EULOGI UNA VISIÓ CONTEMPORÀNIA

ROSA M. RICOMÀ VALLHONRAT

Directora del Museu d'Art Modern de la Diputació de Tarragona

A l'edició del llibre *Sants de Catalunya*, promoguda per la Comissió Eclesial del Mil·lenari de Catalunya, i publicat per l'editorial Alta Fulla de Barcelona l'any 1989, es demanà a l'escultor, dibuixant i gravador que il·lustrés amb un dels seus treballs el capítol dedicat als sants Fructuós, Auguri i Eulogi. La seva aportació fou un dibuix a tinta.

L'any 1989, data de realització d'aquest dibuix, Josep M. Subirachs es troba a l'inici de la seva darrera etapa creativa que encara és vigent avui dia. Aquesta etapa és la denominada Metafísica en la qual fa especial incidència en les formes geomètriques i en la cerca de temàtiques vinculades a la tradició i als orígens de diverses cultures, tant en el marc mediterrani com en el del llunyà Orient. Tenim presents obres com *a Imhotep* (1988), *Mil·lenari de Catalunya*, erigida a Tarragona l'any 1990, o *Unió d'Orient i Occident* una escultura monumental ubicada a Seül, el 1989.

La proposta de Josep M. Subirachs per il·lustrar el record de Fructuós, Auguri i Eulogi es basa en un esquematisme auster i sentit que sens dubte encaixa amb el text que l'acompanya.

La composició s'emmarca, al fons, amb la grada ovalada de l'amfiteatre de Tarragona, una línia recta – l'horitzó - que separa el mar del cel i el sol que il·lumina i presideix l'escena. Cal tenir present que, segons diuen les Actes del Martiri de Sant Fructuós, els fets tingueren lloc abans de l'hora de trencar el dejuni que no acabava fins a les tres de la tarda.

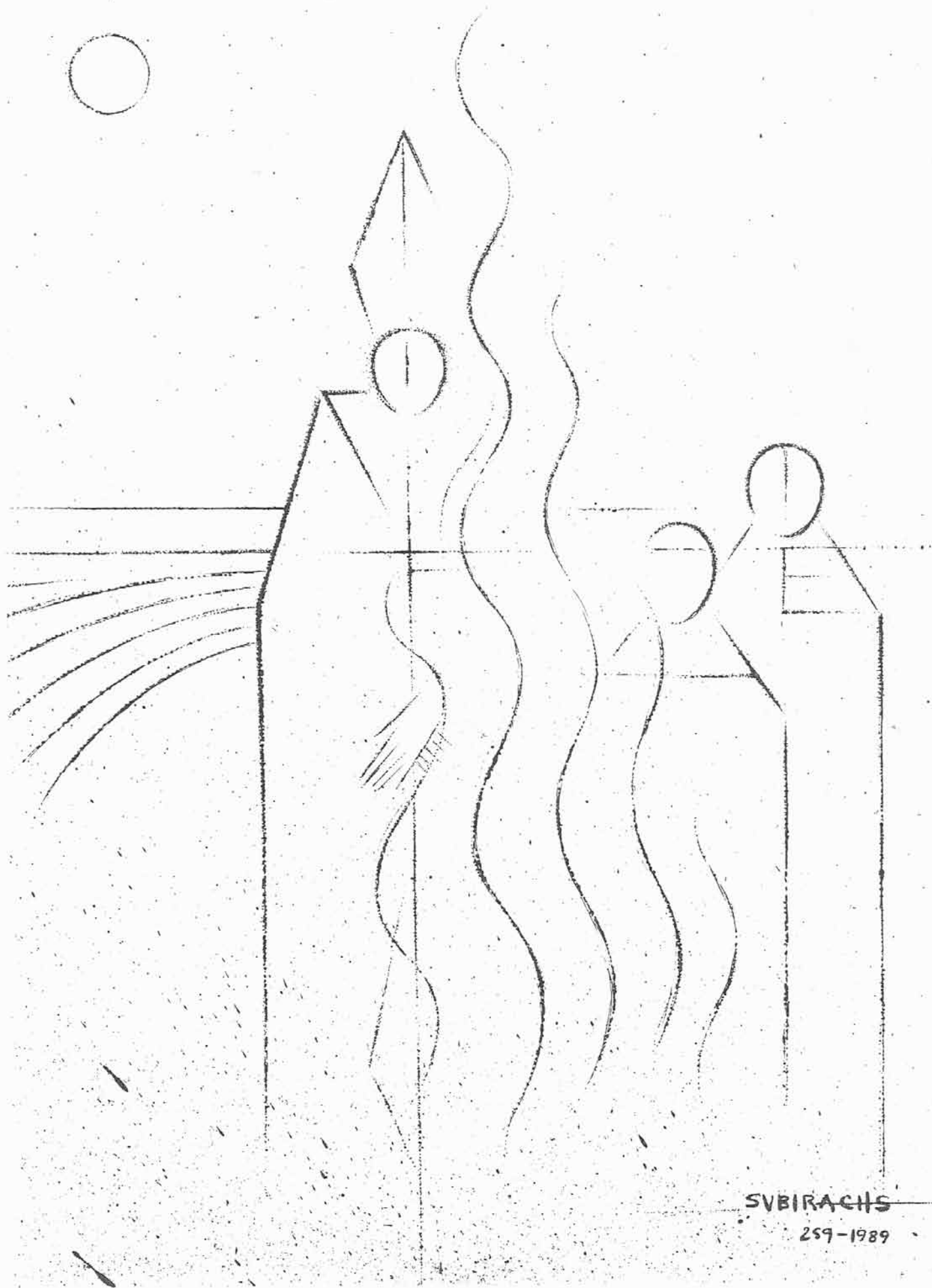
En el pla mitjà trobem les figures dels tres sants. Dins de l'extrem esquematisme que ens presenta

l'obra, l'autor ha distingit les tres figures de forma inequívoca. Al cos de cadascuna d'elles s'entreveu la inicial del seu nom formant part en el cas de Fructuós de la seva casulla, i en Auguri i Eulogi de llur túnica talar. A més, Fructuós porta la mitra episcopal i és l'única figura que mostra una part del seu cos: les mans superposades que semblen aparèixer d'entre els plecs de les vestidures.

La figura de sant Fructuós destaca quasi centrada en el dibuix, mentre que les d'Auguri i Eulogi, juntes, es troben desplaçades cap a la dreta, deixant un espai al centre que ocupa, en primer pla, la foguera on patiren el martiri. Cinc línies sinuoses diferents s'inicien en la part inferior del dibuix, on es trobaria la pira, per alçar-se amb diferents llargàries cap al cel, fins a superar la figura més alta, la de Fructuós. Aquests traços sinuosos que representen el foc també ens recorden la presència propera de la mar Mediterrània, solcada per les relíquies dels sants màrtirs que expandiren la seva devoció per les seves ribes.

L'obra està signada a l'angle inferior dret amb el cognom de l'artista – Subirachs – i a sota les dates 259-1989; la primera correspon a l'any del martiri dels sants i la segona, a la realització de l'obra, per tant feta en el 1730 aniversari del martiri.

Josep M. Subirachs en aquesta obra es manté fidel a la tradició hagiogràfica dels fets tot aportant-hi una visió contemporània fidel a la seva trajectòria artística.

SVIRACHS

259-1989